

УДК 378.147(73)

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-2\(10\)-361-375](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-2(10)-361-375)

Співачук Валентина Олександрівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, тел.: (0382) 67-02-76, <https://orcid.org/0000-0002-3924-557X>

Іконнікова Марина Валеріївна доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, тел.: (0382) 67-02-76, <https://orcid.org/0000-0002-0134-2331>

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ ЗВО У СФЕРІ ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ТУРИЗМУ

Анотація. У статті розкрито необхідність та своєчасність формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця в сучасних умовах модернізації освітньої системи. Модернізація форм організації навчання є необхідною умовою якісної освіти у закладі вищої освіти, але водночас важливим є врахування психолого-педагогічних аспектів комунікації студентів та викладачів в умовах цих змін. Конкурентоспроможність фахівця визначається через ступінь задоволення потреб споживача робочої сили і у порівнянні з іншими претендентами. По-друге, конкурентоспроможність фахівця виявляється у професійній діяльності і проектується на всі сфери життєдіяльності людини. По-третє, характер конкурентоспроможності варто визначати як адаптованість або індивідуалізм особистості. Нарешті, конкурентоспроможність слід визначати як багаторівневе особистісне утворення, яке інтегрує індивідуальні характеристики з показниками якості робочої сили. Педагогічна сутність конкурентоспроможності, на наш погляд, полягає в тому, щоб розглядати її як складну, багаторівневу інтегральну властивість, яка дозволяє особистості відповідно до її індивідуальних здібностей, інтересів і потреб брати участь і отримувати переваги в конкурентних відносинах в обраній для себе сфері професійної діяльності. Вважаємо, що визначення конкурентоспроможності як багаторівневого інтегрального особистісного утворення, що проектується на всі сфери життєдіяльності людини, яке є фактором активізації діяльності особистості, перш за все професійної, має бути важливим орієнтиром освітньої діяльності. Очевидно, що в контексті педагогічної сутності конкурентоспроможності фахівця її доцільно вивчати і,

головне, формувати, на рівні особистісних якостей (мобільність, адаптивність, комунікативність, самостійність, пристосовність, цілеспрямованість, ціннісні орієнтації й установки, соціальна пам'ять, критичне мислення, здатність до самопізнання, саморозвитку, самоосвіти, соціальна рухомість); на рівні характеристик діяльності (рефлексивність, креативність, проєктивність, прогнозування, цілепокладання, гнучкість, пластичність); на рівні процесів перетворення власної особистості, діяльності, оточуючого середовища. Модернізація навчання є ключовим елементом формування конкурентоспроможної особистості в сучасному світі. Це дозволяє студентам отримувати актуальні знання, розвивати критичне мислення, комунікативні та технологічні навички. Інтеграція новітніх технологій, інтерактивних методів навчання та практичних завдань сприяє підвищенню якості освіти та готовності особистості до викликів сучасного ринку праці. Модернізація навчання спонукає до стимулювання творчих здібностей студентів, сприяє їхньому самовдосконаленню, а також адаптації до швидких змін у суспільстві та економіці. Цей підхід позитивно впливає на розвиток креативності, самодисципліни, спроможності працювати в команді та здатності до самостійного навчання. Отже, інноваційні методи навчання можуть стати джерелом конкурентних переваг для особистості, яка постійно розвивається та пристосовується до вимог сучасності.

Ключові слова: професійна діяльність, досвід пізнавальної діяльності, інтеграція сучасних технологій, вимоги сучасного ринку, глобальна перспектива.

Spivachuk Valentina Olexandrivna candidate of philology, associate professor of the Department of Foreign Languages, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, tel.: (0382) 67-02-76, <https://orcid.org/0000-0002-3924-557X>

Ikonnikova Maryna Valeriivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Foreign Languages, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, tel.: (0382) 67-02-76, <https://orcid.org/0000-0002-0134-2331>

MODERNIZATION OF STUDIES AS A MEANS OF CREATING A COMPETITIVE PERSONALITY IN THE STUDYING OF A SPECIALIST IN THE FIELD OF HOTEL AND RESTAURANT MANAGEMENT AND TOURISM

Abstract. The article deals with the necessity and timeliness of forming the competitiveness of a future specialist in the current conditions of modernization of the educational system. Modernization of forms of organization of training is a necessary condition for high-quality education in a higher education institution, but

at the same time it is important to pay attention to the psychological and pedagogical aspects of communication of students and teachers in the conditions of these changes. The competitiveness of a specialist is determined by the degree of satisfaction of the needs of the labor force consumer and in comparison with other applicants. Secondly, the competitiveness of a specialist is manifested in professional activity and is projected onto all spheres of human life. Thirdly, the nature of competitiveness should be defined as adaptability or individualism of the personality. Finally, competitiveness should be defined as a multi-level personal formation that integrates individual characteristics with indicators of the quality of the labor force. The pedagogical essence of competitiveness, in our opinion, is to consider it as a complex, multi-level integral property that allows an individual, in accordance with his individual abilities, interests and needs, to participate and receive advantages in competitive relations in the chosen field of professional activity. We believe that the definition of competitiveness as a multi-level integral personal formation, which is projected onto all spheres of human life, which is a factor in activating the activity of the individual, primarily professional, should be an important guideline for educational activity. It is obvious that in the context of the pedagogical essence of the competitiveness of a specialist, it is advisable to study it and, most importantly, to form it at the level of personal qualities (mobility, adaptability, communicativeness, independence, adaptability, purposefulness, value orientations and attitudes, social memory, critical thinking, the ability to self-knowledge, self-development, self-education, social mobility); at the level of activity characteristics (reflexivity, creativity, projectiveness, forecasting, goal-setting, flexibility, plasticity); at the level of processes of transformation of one's own personality, activity, and environment. Modernization of learning is a key element in the formation of a competitive personality in the modern world. This allows students to obtain relevant knowledge, develop critical thinking, communicative and technological skills. Integration of the latest technologies, interactive teaching methods and practical tasks contributes to improving the quality of education and the individual's readiness for the challenges of the modern labor market. Modernization of learning encourages the stimulation of students' creative abilities, promotes their self-improvement, as well as adaptation to rapid changes in society and the economy. This approach has a positive effect on the development of creativity, self-discipline, the ability to work in a team and the ability to learn independently. Therefore, innovative learning methods can become a source of competitive advantages for a personality that is constantly developing and adapting to the requirements of modernity.

Keywords: professional activity, experience of cognitive activity, integration of modern technologies, requirements of the modern market, global perspective.

Постановка проблеми. Глобальні зміни світової економіки та зростаюче значення інноваційної складової її розвитку визначили підвищення ролі освіти, і, перш за все, вищої, як найважливіший чинник, який формує успішність просування країни на міжнародному ринку новітніх технологій та конкурентоспроможність держави на світовій арені. Сьогодні ЗВО, які готують основний контингент фахівців для забезпечення внутрішніх потреб країни потрапили у складне становище: з одного боку, держава висуває дедалі вищі вимоги до якості підготовки фахівців, інший – ЗВО не мають у своєму розпорядженні необхідні для модернізації навчально-виховного та науково-дослідного процесу достатні обсяги фінансових ресурсів, а також зважаючи на військовий стан в країні, фактично позбавлені можливості вести якісний набір абітурієнтів. У зв'язку з цим у сфері освітніх послуг виникає нагальна потреба у визначенні інноваційних напрямів, що забезпечують її подальше ефективне функціонування та розвиток. “Сьогодні Україна має розгалужену систему освіти, яка постійно вдосконалюється та періодично зазнає реформ (як з позитивними, так і з негативними наслідками)” [1, с.42], тому ЗВО необхідно визначити умови, які задовольняють споживачів освітніх послуг, здійснювати маркетингові заходи, сформувані конкурентну стратегію, підвищувати якість освітніх послуг, що надаються.

Актуальність розвитку конкурентоспроможності особистості студента полягає в тому, що ринок праці і “ринок особистостей”, що розвивається, пред'являють до студентської молоді найвищі професійні вимоги. Такі якості індивіда, як самостійність та ефективність у реалізації прийнятих рішень, сприйняття та швидке реагування на нові фактори, готовність до соціально активної взаємодії, здатність оперативно адаптуватися до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі організації та інші якості, що визначають конкурентоспроможність особистості, набувають все більшого значення у всіх галузях професійної діяльності. Студентам сучасного ЗВО незабаром доведеться взяти на себе відповідальність за вирішення складних і неоднозначних виникаючих у постіндустріальному суспільстві проблем. У зв'язку з цим однією з першочергових завдань сучасної вищої освіти стає створення умов для формування та розвитку конкурентоспроможної особистості, здатної самостійно, ефективно та якісно вирішувати професійні проблеми та завдання.

З цього випливає, що сучасна сфера освітніх послуг характеризується такими особливостями: поглиблення та розширення самої ролі; сутності та значення освіти в сучасній економіці; формування концепції та розробка специфічної моделі поведінки особистості через трансляцію їй нових знань, досвіду, навичок та ін; реалізація функцій сфери освітніх послуг різними соціальними установами, зокрема підприємствами, організаціями, інститутами, органами та апаратом управління; активне впровадження та поширення

сучасних комп'ютерних та програмних продуктів, інтерактивних та комунікаційних технологій збору, зберігання, відповідної обробки, переробки та передачі інформаційних масивів, що використовуються разом з існуючими інформаційними системами та технологіями; глобалізація освітньої системи та центральних процесів її розвитку; формування системи відкритої, гнучкої, адаптивної, персоніфікованої, що генерує нові знання безперервної освіти індивідуума протягом усього його життєвого циклу; функціональне застосування та розробка ринкових інструментів, організація та ефективний розвиток сфери освітніх послуг.

Здійснюючи свою діяльність в умовах конкурентного середовища, ЗВО повинні мати уявлення про конкурентоспроможність наданих ними послуг, що необхідно для вироблення відповідної стратегії ринкової поведінки.

В умовах становлення економіки знань рушійною силою стає людський капітал, формування та реалізація якого в сучасних умовах не вміщається у рамки традиційної системи вищої освіти. Основною метою сучасного вищого навчального закладу є підвищення якості освіти, а запорукою успішної конкуренції на ринку освітніх послуг для ЗВО – підвищення професійної підготовки фахівців із застосуванням прогресивних інноваційних технологій та методів навчання.

Для підвищення якості освіти слід формувати у випускників ЗВО високий рівень професійних знань та підприємницьких навичок, максимально повно задовольняти запити багатосегментного ринку праці, з одного боку, та формувати у споживачів продукції та послуг ЗВО, нові погляди на якість освітніх послуг.

В умовах модернізації системи освіти та підвищення якості освітніх послуг; вибудовування освітнього процесу з урахуванням загальних та конкретних закономірностей є єдино можливою умовою відповідності рівня навчального закладу до вимог часу.

Модернізація освітнього процесу обумовлена рівнем розвитку суспільства та залежить від можливостей педагогічної науки у конкретний період часу. Перше, що привертає увагу сьогодні, в епоху інформаційного суспільства, – це порядок надання та отримання освітніх послуг. Освіта вже не сприймається тільки як спосіб передачі педагогом накопиченого досвіду попередніх поколінь та отримання деякого обсягу знань новим поколінням, і тому критерій віку не відіграє ключову роль у організації сучасного освітнього процесу. Значним є критерій професіоналізму – здатності до отримання високих результатів при виконанні того чи іншого виду діяльності. Так, для якості надання освітніх послуг показовий критерій професіоналізму, якість отримання залежить від мотивованості студента і визначається ступенем його зацікавленості та залученості до навчального процесу.

Освітні організації підвищення своєї конкурентоспроможності над ринком освітніх послуг змушені відповідати виклики часу відкриттям актуальних освітніх програм. В умовах ринкової економіки механізмом збереження конкурентоспроможності вузів є саме освітні послуги як сукупність знань умінь, навичок та певного обсягу інформації, що використовуються для задоволення специфічної потреби людини та суспільства в інтелектуальному розвитку та придбанні професійних умінь та навичок.

Як показує досвід, підвищення якості освітніх послуг – це соціально обумовлене явище. В умовах загальної цифровізації увага методистів та педагогів-практиків звернена до питання про те, якою має бути взаємодія студента та викладача. “Інноваційний шлях розвитку вищої освіти в Україні на сучасному етапі є єдино можливим варіантом забезпечення її нової ролі як системи, що створює зону поглибленого розвитку для всього соціального організму. Ознаками інноваційно-освітньої системи є, зокрема, нова ідеологія виховання, а саме: перехід від простої передачі знань викладача студенту до розвитку особистості, активізація його творчої роботи, здатність особи до гнучкості, коригувальної діяльності; розробка регіональних освітніх концепцій та програм відповідно до етнокультурних, культурних та історичних особливостей і цілей, що враховується соціальною потребою в персоналі, з урахуванням ринку праці” [5, с. 177].

Більшість інноваційних процесів позначила значні зміни ролі освіти у суспільстві. Актуалізується освітній потенціал, як соціальних інститутів, і особистісний. Раніше безумовними орієнтирами освіти були формування знань, навичок, інформаційних та соціальних умінь (якостей), що забезпечують «готовність до життя», своєю чергою, що розуміється як здатність пристосування особистості до суспільних обставин. Тепер освіта вся більше орієнтується створення таких технологій і способів впливу на особистість, в яких забезпечується баланс між соціальними та індивідуальними потребами, і які, запускаючи механізм саморозвитку (самовдосконалення, самоосвіти), забезпечують готовність особистості до реалізації власної індивідуальності та змін суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню традиційних форм навчання присвячено праці В. Дяченка, В. Краєвського, І. Лернера, М. Махмутова, І. Огородникова, М. Скаткіна та ін.. Сучасним формам організації навчального формату у ЗВО приділяли увагу науковці С. Блекмон, О. Ледерман, К. Лісецький, Н. Мачинська, К. Мейджор, М. Скрипник, С. Стельмах, О. Плахотнік, В. Прибилова, М. Фіцула. Теоретичні основи модернізації освітнього процесу досліджували К. Бужимська, Н. Дворнікова, Г. Поберезька, В. Федотова. Основоположники концепції модернізації вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу (В. Андрущенко, С. Гончаренко,

М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.) визначили необхідні орієнтири для активізації творчого потенціалу майбутнього суб'єкта науково-педагогічної діяльності, моделюючи найбільш ефективні окремі траєкторії педагогічного професіоналізму з урахуванням соціально-культурних змін, нових пріоритетів у вищій освіті та появи нових освітніх парадигм та технологій.

Всі ці роботи, безперечно, сприяють накопиченню та систематизації знань з досліджуваної проблеми. Але, на жаль, залишаються слабо вивченими такі аспекти проблеми, як форми та методи професійної підготовки конкурентоспроможності фахівця галузі готельно-ресторанного господарства та туризму в освітньому процесі, її зміст, організація творчого простору всередині навчального закладу (для викладачів та студентів), специфіка професійного становлення конкурентоспроможності фахівця в ЗВО.

Аналіз досліджень та досвіду практичної підготовки фахівців галузі готельно-ресторанного господарства та туризму дозволив виявити низку протиріч: між сучасними вимогами ринку праці фахівців сфери готельного сервісу та обмеженими можливостями їх задоволення сучасною системою; необхідністю підвищення якості професійної освіти фахівців сфери сервісу та недостатньою розробленістю методології, теорії та технологій його досягнення; потребами особистості в інтелектуальному, культурному та професійному розвитку, що забезпечує її конкурентоспроможність на ринку праці та обмеженістю їх задоволення в умовах ЗВО.

Виявлені протиріччя свідчать, що перед педагогічною наукою постала проблема, пов'язана з теоретичним та практичним обґрунтуванням процесу формування конкурентоспроможності випускників ЗВО – майбутніх спеціалістів сфери галузі готельно-ресторанного господарства та туризму.

Мета статті – висвітлити основні напрями модернізації навчання для підвищення ефективності навченості студентів ЗВО та вплив інноваційної складової на якість навчання та підготовки фахівців в умовах реалій сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Підготовка висококваліфікованих та високоосвічених кадрів, які здатні як до професійного зростання, так і професійної мобільності в умовах ринку, дозволяє говорити про конкурентоспроможність особистості. Кожна людина у житті, процесі навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації має свої поканики конкурентоспроможності, які характеризують її становище та перспективи. Високий рівень розвитку здібностей та кваліфікації дозволяє особистості витримати конкуренцію з боку реальних та потенційних претендентів за досягнення однієї й тієї ж мети.

Конкуренція – це взаємодія, засноване на зіткненні інтересів, позицій, думок чи поглядів суб'єктів взаємодії та вид інтерактивної взаємодії та вид інтерактивного спілкування, організацією спільної діяльності, що визначає тактики та стратегію взаємодії. Суб'єктність проявляється в життєдіяльності, спілкуванні, освіті, самосвідомості, а суб'єкт як носій активності, здійснює зміни в інших і в собі, забезпечує потреби політичного та економічного розвитку. “Система наділення студента конкурентоспроможними якостями у вищій школі є більш складною та диференційованою, що висвітлено у студентоцентрованому підході. Це надає можливість наділяти майбутніх спеціалістів не лише високим рівнем *hard* та *soft skills*, а й розвивати творчі здібності та особистісний потенціал кожного, таким чином конкурентоспроможність кожного випускника зростає у декілька разів, бо він стає, свого роду, унікальним” [3, с. 98].

Дослідження показують, модернізація навчання в галузі готельно-ресторанного господарства та туризму є важливим фактором для підготовки конкурентоспроможних фахівців. Ось кілька ключових аспектів, які ЗВО мають враховувати при підготовці фахівців в даній галузі:

1. *Інтеграція сучасних технологій*: використання цифрових платформ, онлайн-курсів та симуляційних програм може значно покращити навчальний процес. Це дозволяє студентам отримати практичний досвід і знання в реальному часі. Інтеграція сучасних технологій у підготовку фахівців готельно-ресторанного господарства є ключовим фактором для підвищення якості освіти і адаптації студентів до вимог сучасного ринку. Для цього слід залучити:

- електронні навчальні платформи: використання LMS (Learning Management Systems) дозволяє організувати навчальний процес, включаючи доступ до курсів, матеріалів, тестів і форумів для обговорення.

- віртуальні тури та симуляції: завдяки віртуальній реальності (VR) та доповненій реальності (AR) студенти можуть отримувати практичний досвід управління готелем або туристичними послугами, не виходячи з аудиторії.

- інструменти для управління готельно-ресторанного господарства: ознайомлення з програмами для управління бронюваннями, CRM-системами та іншими програмними рішеннями, що використовуються в індустрії, допоможе студентам освоїти актуальні технології.

- аналітика даних: використання аналітичних інструментів для збору та обробки даних про клієнтів, ринок і конкуренцію дозволяє студентам навчитися приймати обґрунтовані бізнес-рішення.

- соціальні мережі та цифровий маркетинг: сучасні фахівці повинні бути обізнані в стратегіях просування послуг через соціальні медіа, контент-маркетинг і SEO, що є важливими для залучення клієнтів.

- мобільні додатки: використання мобільних технологій для замовлення послуг, отримання відгуків і комунікації з клієнтами є важливою складовою сучасного сервісу.

- онлайн-навчання та гібридні моделі: застосування онлайн-курсів і змішаних форматів навчання забезпечує гнучкість і доступність освіти для студентів з різними потребами.

- співпраця з підприємствами: партнерство з готелями, туристичними компаніями та технологічними стартапами може допомогти в створенні реальних проєктів та практичного досвіду для студентів.

Інтеграція цих технологій не лише покращує навчальний процес, але й готує студентів до викликів і можливостей, які пропонує швидко змінювана індустрія готельно-ресторанного господарства та туризму.

2. *Практична орієнтація навчання:* важливо зосередитися на практичному навчанні, стажуваннях та співпраці з реальними підприємствами. Це допоможе студентам зрозуміти специфіку роботи в індустрії. Практична орієнтація навчання є важливим аспектом підготовки фахівців у сфері готельно-ресторанного господарства та туризму. Вона забезпечує студентам можливість здобувати реальний досвід, що є критично важливим для їхньої майбутньої кар'єри. Слід зосередитися на таких ключових елементах практичної орієнтації:

- стажування: організація стажувань в готелях, туристичних компаніях та інших підприємствах індустрії дозволяє студентам отримати безпосередній досвід роботи, ознайомитися з робочими процесами та розвинути професійні навички.

- кейси та проєктні роботи: використання реальних бізнес-кейсів для аналізу та розробки рішень допомагає студентам застосовувати теоретичні знання на практиці. Проєктні роботи можуть включати розробку маркетингових стратегій або проєктів з покращення сервісу.

- модульні курси: проведення модульних курсів із залученням професіоналів індустрії, які можуть ділитися своїм досвідом, практичними навичками та знаннями про новітні тенденції.

- симуляційні програми: використання симуляційних технологій для моделювання ситуацій, що можуть виникнути на практиці, таких як управління готелем, обслуговування клієнтів або кризові ситуації.

- виїзні навчання: організація екскурсій у готелі, туристичні агентства та інші заклади, що дозволяє студентам побачити роботу підприємств зсередини та зрозуміти, як застосовуються теоретичні знання на практиці.

- співпраця з індустрією: партнерство з підприємствами для розробки навчальних програм, що відповідають актуальним потребам ринку, включаючи запрошення фахівців для проведення майстер-класів та лекцій.

- розвиток м'яких навичок: участь у тренінгах та воркшопах, спрямованих на розвиток комунікативних, командних навичок та навичок управління часом, що є важливими у сфері обслуговування.

- клуби та асоціації: створення студентських клубів або асоціацій, які займаються організацією заходів, конференцій та інших активностей, що сприяють розвитку мережі контактів і професійних зв'язків.

- міждисциплінарний підхід: навчання повинно включати різні аспекти, такі як менеджмент, маркетинг, фінанси та психологія споживача, що дозволить студентам отримати комплексне уявлення про бізнес.

Практична орієнтація навчання забезпечує всебічний розвиток студентів, готує їх до реальних викликів і потреб індустрії, що, в свою чергу, підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці.

3. *Розвиток м'яких навичок:* Конкуренція в індустрії вимагає від фахівців не лише професійних знань, але й комунікативних навичок, вміння працювати в команді та адаптуватися до змін.

4. *Фокус на сталий розвиток:* У сучасному світі важливо враховувати екологічні та соціальні аспекти бізнесу. Навчання повинно включати питання сталого розвитку та відповідального туризму.

5. *Глобальна перспектива:* В умовах глобалізації важливо, щоб студенти мали змогу вивчати міжнародні практики та культурні особливості, що допоможе їм адаптуватися до різних ринків.

Модернізація навчання в цій сфері не лише підвищить якість підготовки фахівців, але й сприятиме розвитку конкурентоспроможності в рамках глобальної індустрії готельно-ресторанного господарства та туризму.

Як правило, конкурентоспроможний фахівець не відчуває тривалих труднощів на ринку праці. Найважливіший чинник конкурентоспроможності – якісні параметри робочої сили в. Це сукупність якостей, що зумовлюють здатність виконувати певні види робіт, адекватно орієнтуватися у складних процесах, усвідомлено у яких брати участь і реагувати труднощі, що у процесі виконання завдань. Конкурентоспроможний спеціаліст визначає конкурентоспроможність організації. Сьогодні багато країн пов'язують перспективи свого розвитку та свою безпеку зі станом системи освіти, її здатністю інформувати, навчати, підтримувати високий професійний рівень особистості. Освіта стає одним із головних факторів та показником економічного та культурного потенціалу організації, визначає здатність до динамічного зростання та є полем як міжнародного співробітництва, так і конкуренції.

Конкурентоспроможність випускника ЗВО залежить і від особистісних характеристик і від якості освіти. Це зумовлює його особистісний, професійний та кар'єрний успіх. Конкурентна перевага вишу, його професорсько-викладацького складу визначається конкурентоспроможністю його випускників.

“Від педагога вимагається не передача студентові готових знань, а насамперед продовжити “вирощування” у студента здібностей до самопізнання, самовдосконалення, початки чого було зроблено у школі. Викладач стає більшою мірою “координатором” чи “наставником”, ніж безпосереднім джерелом знань та інформації” [6, С. 72]. Тому кожен навчальний заклад повинен мати узагальнену модель оцінки конкурентоспроможності і студента, і спеціаліста, розроблену на основі характеристик, що враховують регіональні, вузівські та особистісні особливості.

У процесі формування ринкового мислення активну роль грають конкретні економічні, управлінські дисципліни, економічне виховання і здатність бути конкурентним, наприклад, шукати своє місце у житті, і ринку праці. Тому в освітньому процесі в осягненні економічних дисциплін головним є розуміння сутності явища, принципів, закону та ін. Це відноситься і до категорій конкуренція та конкурентоспроможність. І, у свою чергу, людина відкривається для самовдосконалення та розвитку. Відповідно до даного підходу змінюється роль педагога. Його функції не просто передавати знання, формувати, вміння та навички, якості особистості, а стимулювати до особистісного зростання, самовдосконалення та самоактуалізації. Для підготовки такого фахівця важливо найповніше виявляти потенціал кожної особистості, керувати якістю освіти та конкурентоспроможністю освітніх закладів. Це, у свою чергу, включає вирішення таких питань як якість персоналу, програм, якість підготовки студентів, якість інфраструктури та навчального середовища.

Зміст освіти, що складається з чотирьох структурних елементів, включає досвід пізнавальної діяльності, що фіксується у формі знань; досвід репродуктивної діяльності, що фіксується у формі умінь та навичок; досвід творчої діяльності, що фіксується у формі проблемних ситуацій; досвід емоційно-ціннісних відносин. Міжособистісна взаємодія, зіткнення цілей, інтересів, позицій та думок у сучасних умовах потребує навичок роботи з людьми та інформацією, навичок інтелектуальної роботи та навичок використання інформаційних технологій.

Формуючи конкурентоспроможність у студентів необхідно розвивати навички та здібності до наукової діяльності, до навчання та «організаторство». Для цього слід використати творчі завдання, ділові ігри, тренінги, самостійну роботу тощо. Участь у тренінгах, ділових іграх, формування соціальної сміливості та ініціативи у контактах сприяє формуванню практичних умінь та навичок спілкування. Активні форми навчання дозволяють активізувати творчий потенціал особистості, зробити навчання інтенсивним та результативним, в результаті – сприяють формуванню активної життєвої позиції, підвищують конкурентоспроможність особистості на ринку праці, у підприємстві та конкурентоспроможність суспільства загалом.

Аналіз літератури показує, що конкурентоспроможність як багатовимірна характеристика залежить від зовнішніх і внутрішніх умов: від розвитку професійних тенденцій, особливостей особистісних якостей та професійних компетенцій, особливостей досвіду особистості, її мотивації, орієнтації, переваг, поведінкових стратегій і т.д.

Важливим напрямом діяльності ЗВО щодо вдосконалення системи підготовки майбутнього спеціаліста до професійної діяльності та формування їх конкурентоспроможності є створення комплексу педагогічних умов. «Компетентнісний підхід сьогодні є провідною методологічною основою в розробці змісту освітніх технологій, що викликано його роллю й значенням для процесу модернізації вищої професійної школи. Цей підхід визначається як інструментарій зусиль для порушення конструктивного діалогу системи вищої освіти з ринком праці, є засобом їх тісної взаємодії в нових умовах розвитку економіки» [4, с. 78].

Основними з них, на наш погляд, є: організація освітнього простору та створення у вищому навчальному закладі культурно-освітнього та конкурентного середовища, що стимулює професійне становлення та особистісний розвиток студента; застосування у навчальному процесі активних методів та інтерактивних форм навчання при формуванні пізнавальної активності студентів; проведення діагностики та стимулювання на різних рівнях соціально-педагогічної взаємодії викладачів, вчителів та студентів у різних видах спільну діяльність; здійснення взаємозв'язку всіх трьох напрямків навчальної діяльності (теоретичного, діяльнісного та особистісного) при формуванні пізнавальної активності майбутніх спеціалістів; створення оптимального психологічного клімату в студентських групах.

Процес формування конкурентоспроможності спеціаліста готельно-ресторанного господарства та туризму протікає більш успішно в рамках спеціально розробленої технологічної карти, яка включає в себе: цільовий рівень – підсистема, що є складною освітою, що визначає систему цільових установок і змінює їх відповідно до вимог конкретності, заходи «досяжності»; управлінський рівень, що враховує стан рівня організаційних одиниць та рівня координаційних механізмів; науково-практичний рівень – група взаємопов'язаних елементів, що узгоджуються, таких як структура освітнього процесу (у широкому сенсі), зміст навчального курсу, побудова навчального курсу, методи тестування та оцінки, а також оцінка процесу навчання; результативний рівень як системоутворюючий компонент, що створює впорядкований вплив між усіма іншими компонентами, що надає організуючий вплив на всі етапи формування конкурентоспроможності спеціаліста готельного сервісу у процесі професійної підготовки в ЗВО; матеріально-технічний рівень, який представлений комплексом організаційно-педагогічних умов, що

здійснюють життєдіяльність системи та здатні надати істотний вплив на всі компоненти системи та систему в цілому.

Сукупність організаційно-педагогічних умов (активізація пізнавальної та практичної діяльності на основі виявлених інтересів, схильностей, здібностей студентів; використання педагогічної рефлексії як фактора формування професіоналізму та конкурентоспроможності спеціаліста готельного сервісу; організація соціального партнерства середньої професійної освітньої установи) є необхідною та достатньою для ефективного формування конкурентоспроможності спеціаліста готельного сервісу у процесі професійної підготовки у ЗВО.

Висновки. Сказане дозволяє визначити завдання підготовки конкурентоспроможного спеціаліста в умовах глобалізації та модернізації вищої освіти. По-перше, освіта покликана готувати фахівців, здатних легко навчатися, швидко адаптуватися до мінливих умов та змісту професійної діяльності, зацікавлених у своїй безперервній освіті та вдосконаленні, з розвиненими адаптаційними здібностями, а також вміннями та навичками самоосвіти. По-друге, освіта має сформувати у майбутнього фахівця такі особистісні структури та здібності, які дозволили б йому самостійно орієнтуватися у професійний світ і побудувати вектор свого кар'єрного зростання.

Конкурентоспроможність спеціаліста готельно-ресторанного господарства та туризму розглядається як інтегральна характеристика особистості менеджера, що виражається в сукупності особистісних, професійних та поліпрофесійних якостей, що визначають успішність професійної діяльності з організації сервісної діяльності в готелях та туристичних комплексах в умовах вимог та запитів роботодавців та ринку праці.

Модель конкурентоспроможності майбутнього спеціаліста готельно-ресторанного господарства та туризму є сукупністю підсистем, побудованих на принципах системного та особистісно-професійного підходів, а також на засадах інтеграції теоретичної та практичної підготовки, динамічності, цілісності.

Технологія формування конкурентоспроможності майбутнього спеціаліста готельно-ресторанного господарства та туризму реалізується через послідовність трьох взаємопов'язаних етапів: мотиваційно-ціннісний етап формує у студента: ставлення до майбутньої професійної діяльності як особистісної та соціальної цінності; уявлення про сутність, значущість та функції конкурентоспроможності та потреби у професійно-особистісному зростанні; когнітивно-діяльнісний етап сприяє: оволодінню студентом відповідним обсягом знань, умінь та навичок, професійними функціями менеджера; освоєння досвіду, необхідного конкурентоспроможному фахівцю; розвитку здібностей вирішувати навчальні та професійні завдання на рівні інновацій та творчості;

рефлексивно-перетворювальний етап спрямований: на саморегуляцію поведінки та діяльності; усвідомлення та оцінку студентами своїх дій у процесі навчально-професійної діяльності, актуалізацію особистісних якостей, що відображають конкурентоспроможність; розвиток здібностей проектувати свій професійний розвиток.

Сформованість конкурентоспроможності майбутніх фахівців готельно-ресторанного господарства та туризму характеризується трьома рівнями: репродуктивним, який визначається помірно виразністю мотивації навчальної та професійної діяльності, несистемним обсягом знань, умінь та навичок у студентів; пізнавальні інтереси у студентів розвинені недостатньо, не сформовано ставлення до майбутньої професійної діяльності як особистісної та соціальної цінності; спостерігається ситуативне використання прийомів саморегуляції поведінки та діяльності; професійні завдання вирішуються студентами у репродуктивний спосіб; продуктивним, що визначається достатнім рівнем мотивації навчальної та професійної діяльності; обсяг та якість знань, умінь та навичок у студентів, загалом, відповідають вимогам державного освітнього стандарту; у студентів розвинені пізнавальні інтереси, сформовано ставлення до майбутньої професійної діяльності як особистісної та соціальної цінності; студенти виявляють здатність до саморегуляції поведінки та діяльності, але вміння вирішувати професійні завдання на рівні інновацій та творчості у них ще недостатньо сформовано; творчим, що визначається високим рівнем мотивації навчальної та професійної діяльності; обсяг та якість знань, умінь та навичок у студентів відповідають вимогам державного освітнього стандарту, розвинені пізнавальні здібності; у студентів яскраво виражене ставлення до майбутньої професійної діяльності як особистісної та соціальної цінності, студенти мають здатність до саморегуляції поведінки та діяльності, професійні завдання вирішуються ними на рівні інновацій та творчості.

Література:

1. Білоусько Т. Ю. Модернізація вищої освіти в контексті розвитку людського капіталу України / Т. Ю. Білоусько // Тези доповідей Міжнародної науково-методичної конференції “Модернізація вищої освіти та забезпечення якості освітньої діяльності в умовах європейської інтеграції”. – Харків : Держ. біотехнологічний ун-т., 2024. – С. 42-43.
2. Дворнікова Н. Педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Дворнікова Надія Степанівна. – К. : Ін-т вищ. освіти АПН України, 2009. – С. 7.
3. Зима О. Г. Формування конкурентоспроможності особистості: від школяра до випускника ЗВО / О. Г. Зима, В. А. Будянська // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Київ : вид-во Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2021. – С. 96-101.

4. Коваленко І. В. Формування професійної компетентності майбутніх працівників сфери послуг / І. В. Коваленко // Тези доповідей Міжнародної наукової Інтернет-конференції “Модернізація підготовки майбутніх фахівців професійно-педагогічного напрямку в умовах освітнього простору” (25-26 квітня 2019 р.). – Кривий Ріг : КДПУ, 2019. – С. 77-79.

5. Козир М. Модернізація організаційних форм навчання у ЗВО як першооснова якості сучасної освіти / М. Козир, А. Бречко // Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 14. / упоряд. О.Б.Петренко; ред. кол. : О.Б.Петренко, Н.Б.Грицай, Т.С.Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2021. – С.174-188.

6. Плахотнік О. Модернізація освітнього процесу у вищій школі на засадах компетентнісного підходу. / О. Плахотнік, // Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology: збір. наук.праць. Вид-во МДПУ ім. Б.Хмельницького. В. 2., 2015. –174-188.

References:

1. Bilousko T. Yu. (2024) Modernizatsiya vyshchoyi osvity v konteksti rozvytku lyudskoho kapitalu Ukrayiny [Modernization of higher education in the context of human capital development in Ukraine]. Proceedings from Mizhnarodnf naukovno-metodychnf konferentsiia “Modernizatsiya vyshchoyi osvity ta zabezpechennya yakosti osvitnoyi diyalnosti v umovakh yevropeyskoyi intehratsiyi” – International Scientific and Methodological Conference “Modernization of Higher Education and Ensuring the Quality of Educational Activities in the Context of European Integration” (pp. 42-43). Kharkiv : Derzh. biotekhnolohichnyy un-t. [in Ukrainian].

2. Dvornikova N. (2009) Pedagogichni umovy modernizatsiyi navchalno-vykhovnoho protsesu u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Pedagogical conditions for the modernization of the educational process in higher educational institutions] *Candidate's thesis*. К. : In-t vyshch. osvity APN Ukrayiny. [in Ukrainian].

3. Zyma O. H. (2021) Formuvannya konkurentnospromozhnosti osobystosti: vid shkolyara do vypusknika ZVO [Formation of individual competitiveness: from schoolchild to university graduate]. *Visnyk Skhidnoukrayinskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalya – Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, (pp. 96-101) Kyiv : vyd-vo Skhidnoukrayinskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalya. [in Ukrainian].

4. Kovalenko I. V. (2019) Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh pratsivnykiv sfery poslug [Formation of professional competence of future service sector workers] // Proceedings from Mizhnarodna naukova Internet-konferentsiia “Modernizatsiya pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv profesiyno-pedahohichnoho napryamku v umovakh osvitnoho prostoru” – International Scientific Internet Conference “Modernization of Training of Future Professional Pedagogical Specialists in the Educational Space” (25-26 kvitnya 2019 r.).(pp. 77-79). Kryvyi Rih : KDPU. [in Ukrainian].

5. Kozyr M. (2021) Modernizatsiya orhanizatsiynykh form navchannya u ZVO yak pershoosnova yakosti suchasnoyi osvity [Modernization of organizational forms of education in higher education institutions as the fundamental basis of the quality of modern education]. *Innovatyka u vykhovanni – Innovation in education*, 14. (pp. 174-188.) Rivne : RDHU. [in Ukrainian].

6. Plakhotnik O. (2015) Modernizatsiya osvitnoho protsesu u vyshchii shkoli na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu. [Modernization of the educational process in higher education based on the competency-based approach] *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 2. (pp. 174-188). Vyd-vo MDPU im. B.Khmelnyskoho. [in Ukrainian].